

**Lőrincz Gábor – Lőrincz Julianna – Simon Szabolcs (szerk.):
A magyar mint anyanyelv, kisebbségi és idegen nyelv oktatási
kérdései és oktatási segédletei. A Variológiai Kutatócsoport 8.
nemzetközi tankönyvkutató szimpóziumának tanulmányai**

(Komárom: Selye János Egyetem. 2018. 334 p.)

A magyar mint anyanyelv, kisebbségi és idegen nyelv oktatási kérdései és oktatási segédletei címmel jelent meg a révkomáromi Selye János Egyetem Tanárképző Kara Magyar Nyelv és Irodalom Tanszékén működő Variológiai kutatócsoport 8. nemzetközi szimpóziumának tanulmánykötete. A szerzők a Variológiai kutatócsoportot alkotó komáromi magyar tanszék nyelvész oktatóin, doktoranduszain kívül az alábbi intézmények munkatársai közül kerülnek ki: Eötvös Loránd Tudományegyetem, Károli Gáspár Református Egyetem, Eszterházy Károly Egyetem, Partiumi Keresztény Egyetem (Nagyvárad), Miskolci Egyetem, Szegedi Tudományegyetem, Óbudai Egyetem, Comenius Egyetem (Pozsony), Eperjesi Egyetem, Oktatáskutató és -fejlesztő Intézet.

A kötet tanulmányainak egy része a magyar mint anyanyelv oktatási kérdéseivel foglalkozik, másik részük az anyanyelv és az államnyelvek kapcsolatát, a magyar mint idegen nyelv oktatásának problémáit és tankönyveit vizsgálja felvidéki, magyarországi és erdélyi környezetben.

Vörös Ottó dolgozata arra a kérdésre keresi a választ, hogy az anyanyelvi tananyagoknak nem kellene-e a mai korban elvárható másod- és harmadnyelv tanulásának alapjait a jelenleginél jobban kiszorgálni. A szerző arra a következtetésre jut, hogy az idegen nyelvekben való jártasság megszerzésében elemi szinten segítené a tanulókat az, ha a jelenleginél több általános nyelvi műveltséghez jutnának az anyanyelvi ismeretekhez kapcsolódóan.

Domonkosi Ágnes tanulmánya a magyarországi és határon túli anyanyelvi tankönyveknek a nyelvi udvariassággal, kapcsolattartással (pl. köszönésekkel, megszólításokkal) foglalkozó tananyagaira és feladataira építve azt mutatja be, hogy milyen feldolgozási módszerek jellemzőek erre a területre. A szerző továbbá ismertet néhány olyan gyakorlatot, feladattípust és játékos módszertani megoldást, amelyek hatékonyak lehetnek a kérdéskör iskolai feldolgozásában.

Tóth Etelka a RevoEd nevű komplex, multidiszciplináris tartalomfejlesztő és -felhasználói rendszert ismerteti, különös tekintettel annak a magyar nyelvet bemutató moduljára (főként a szövegértés, szövegalkotás és kommunikáció témakörökben). A szerző hangsúlyozza, hogy a bemutatott feladatok mind a kooperatív technikákra építő, mind a hagyományosan szervezett tanulási folyamatba beépíthetők.

Simon Szabolcs tanulmánya a nyelvoktatási, nyelvtanulási és ezzel összefüggésben nyelvtervezési folyamatok kétnyelvű környezetben történő vizsgálatával foglalkozik. Kérdőíves vizsgálatának eredményei rámutattak, hogy

a tanulók nagyjából fele nem kedveli az iskolában kötelező többségi szlovák államnyelvet, habár tudatában vannak a jó szlováknyelv-tudás jelentőségének.

Danczi Annamária határon túli pedagógusok körében végzett nyelvjárási és nyelvhasználati attitűdvizsgálatát ismerteti tanulmányában. A szerző hangsúlyozza, hogy a nyelvjárások kérdéskörének megfelelő mértékű és módszerű tanításával mind a szóbeli, mind az írásbeli kifejezőképesség fejleszthető (és fejlesztendő is): a szókincsbővítés, a szövegértés és -alkotás, a nyelvi megformálás, a stílusformálás, a helyesírás stb. Az empirikus vizsgálat egyúttal arra is rámutatott, hogy az új anyanyelvi nevelési szemlélet jelen van a határon túli közoktatásban: a pedagógusok elzárkóznak a különböző nyelvváltozatokat és beszélőiket nyíltan negatívan érintő véleményektől.

Schirm Anita dolgozata a nyelvtan- és irodalomoktatásban is kiemelt fogalmat, a metaforát helyezi középpontjába, és azt vizsgálja, hogy a nyelvtudomány különféle metaforafelfogásai közül melyek és milyen módon jelennek meg a középiskolás nyelvtankönyvekben. A vizsgált nyolc tankönyv közül öt induktív módon közelítette meg a témát. A szerző kiemeli, hogy minden tankönyv a metafora költői eszköz mivoltát hangsúlyozza, és figyelmen kívül hagyja azt a tényt, hogy a metafora nélkülözhetetlen és természetes velejárója a mindennapi kommunikációnak is.

Pesti János tanulmánya az általános iskolai tanulók szövegértésének fejlesztésére mutat be jó gyakorlatokat. A nyelvi anyagot illetően a szerző a „felülről lefelé” építkezés mellett teszi le a voksát: azt javasolja, hogy az alapvető mondattani és szövegtani ismereteket az ötödik osztályos tankönyvbe helyezzék át, majd ezt kövesse a hangtan és a szótan.

Grund Ágnes írása kezdő pedagógusok értékelő megnyilatkozásaival foglalkozik osztálytermi kontextusban. Az értékelő megnyilatkozások között a leggyakoribb a tanári visszajelzéseként alkalmazott tanulói válasz megismétlése, valamint a parafrázis. A szerző hangsúlyozza az értékelés más, változatos formáinak fontosságát, továbbá azt, hogy az általános dicséret (pl. *ügyes vagy*) helyett sokkalta hatásosabb, ha a tanuló indoklást is kap, hogy munkájának melyik részét dicsérte meg a pedagógus.

Illésné Kovács Mária és Kecskés Judit a 2010-ben indult Együtthaladó című, a közoktatásban tanuló migráns háttérű gyermekek magyarnyelv-oktatását elősegítő projektjét mutatja be. A projekt hatodik szakasza a magyar mint idegen nyelv oktatására és a digitális tananyagokra fókuszált. A bemutatott MID digitális tananyag és SpellTogether/Betűző applikáció kifejezetten a digitális nemzedék számára tervezett oktatási eszközök, amelyek új teret nyithatnak az integrált osztályokban tanuló diákok fejlesztésében.

Misad Katalin tanulmánya a magyar mint idegen nyelv oktatásának módszertani kérdéseivel foglalkozik szlovák nyelvi környezetben. A szerző által leghatékonyabbnak tartott felfogás a funkcionális szemléletű grammatikatanítás,

amely lehetővé teszi, illetve megköveteli a nyelvhasználat beépítését a célnyelv rendszerszerű leírásába.

Verbók Boglárka dolgozatában azokat az országos szintű pedagógiai mérőeszközöket elemzi, amelyek a szlovákiai magyar általános és középiskolák magyar nyelv és irodalom tantárgyában meghatározók.

Magyari Sára a romániai fakultatív magyaroctatás problémáit vázolja fel tanulmányában. Az elmúlt két évtizedben egyre inkább az a tendencia figyelhető meg, hogy a fakultatív csoportok összetétele igencsak heterogén, mivel ugyanoda járnak a magyart anyanyelvi szinten beszélő, illetve azt második nyelvként tanuló diákok. A szerző bemutatja a Partiumi Keresztény Egyetem magyar nyelvészeti és neveléstudományi műhelyében folyó módszertani, tananyagfejlesztési munkát, melynek célja, hogy a következő pedagógusnemzedék tudatosan felvállalja a nyelvi revitalizációs törekvéseket.

Lőrincz Julianna tanulmányában a kontrasztív nyelvészet és a kontrasztív stilisztika elméleti és oktatási kérdéseit boncolgatja. A szépirodalmi diskurzusok stilisztikai elemzése is történhet kontrasztív módon, ilyenkor a jellemző stílusjegyek megfeleltetési viszonyainak tanulmányozása mellett azt is vizsgáljuk, hogyan alkotja újra a műfordító az eredeti szöveg domináns stílusjegyeit az idegen nyelvű szövegvariáns(ok)ban. A szerző az ilyen típusú vizsgálatok elemzési módszereként a funkcionális stilisztika módszerét javasolja.

Lőrincz Gábor dolgozata egy középiskolai feladatsor segítségével azt mutatja be, hogyan alkalmazhatók a pszicholingvisztika eredményei a szemantikaoktatásban. A szerző hangsúlyozza, hogy olyan feladatokkal kell megismertetni a tanulókat, amelyek mindennapi tapasztalataikon, ismereteiken, nyelvhasználatukon alapulnak.

Istók Béla tanulmánya azt járja körül, hogy az új generációs tankönyvekben és munkafüzetekben milyen módon jelenik meg a ritkább szóalkotási módok témaköre. A szerző által talált terminussal „gyakoritkának” nevezett „szógyártó” művelet a kommunikáció bizonyos színterein (pl. internet, filmek, reklámok) kifejezetten gyakorivá vált. A szerző rámutat, hogy az OFI új generációs tankönyvei reflektálnak e változásra, alkalmazkodnak a netgeneráció igényeihez és nyelvhasználatához.

Ugyancsak az internetes nyelvhasználat a tárgya Szerdi Ilona írásának is, amely azzal foglalkozik, miként ültethető át az internetes szókinccs az általános és a középiskolai szófajtani tananyagba. A bemutatott tanórai gyakorlatok az anyanyelvi ismeretek elsajátítását könnyíthetik meg és tehetik érdekesebbé a Z és az alfa generáció számára.

Némety Alexandra tanulmánya a funkcionális stilisztikai alapú elemzések oktatási segédanyagként való alkalmazásának lehetőségeit vizsgálja, különös tekintettel a szlovákiai magyar középiskolás tankönyv Petőfi-tananyagának bővítésére.

A kötet két ún. doboztankönyv-fejezetet is tartalmaz. A doboztankönyv-projekt célja a populáris irodalom helyzetének megváltoztatása. Baka L. Patrik írása Lakatos István Dobozváros című regényére, Vida Barbaráé pedig a magyar weirdirodalom egyik kiemelkedő alakjának, Veres Attilának a novelláira koncentrál.

Noha a kötet alapvetően a nyelvtan- és irodalomkönyvekre fókuszál, más tárgyak tankönyvei is helyet kapnak benne. Tóth Péter írása az első magyar nyelvű rajzkönyveket állítja a tankönyvkutatás középpontjába.

A tanulmányok sorát Ludmila Benčatová és Beatrix Bujáková tanulmánya zárja, amely a magyar tanítási nyelvű alapiskolák felső tagozatán használt szlovák nyelvi tankönyvek átfogó vizsgálatával foglalkozik.

A kötetet mindazoknak a gyakorló tanároknak, pedagógusjelölt hallgatóknak és kutatóknak a figyelmébe ajánljuk, akik érdeklődnek a tankönyvszövegek minősége, felépítése, valamint a bennük található tananyagtartalom elméleti és gyakorlati kérdései iránt.

LUDÁNYI ZSÓFIA

Eszterházy Károly Egyetem, Magyar Nyelvészeti Tanszék

MTA Nyelvtudományi Intézet

ludanyi.zsobia@uni-eszterhazy.hu